

MAKTABGACHA YOSHDA O‘Z O‘ZINI ANGLASH, O‘Z O‘ZINI BAHOLASH XUSUSIYATLARI

Sharipova Bonuxon Alisher qizi

UrDPI Pedagogika fakulteti

Maktabgacha ta’lim yo’nalishi talabasi

Annotatsiya: Maqolada, o‘quvchilar o‘zlarining o‘zlarini anglash va o‘zlarini baholashni qanday rivojlantirishlari mumkinligi haqida maslahatlar va tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar: O‘qituvchilar, psixologiya, diferensiyalash, psixologik tayyorlik, rivojlantirish.

O‘zini-o‘zi anglashning rivojlanishi bolaning bilish va motivatsion sohalari shakllanishi bilan uzviy bog‘liq. Ushbu sohalar rivojlanib borishi natijasida bola nafaqat o‘zini, balki o‘z egallab turgan vaziyatni ham anglab boradi; ya’ni uning ijtimoiy “men”i shakllanadi. Bu hodisa bolaning keyingi yosh davriga o‘tishi hamda maktabda psixologik tayyorgarlik ko‘rishi uchun muhim rol o‘ynaydi. Bola uning o‘rab turgan kattalardan qaysi biriga ishonch his qilsa, o‘sha kishiga mehr bo‘ladi; katta yoshdagi bolalar esa o‘rab turgan kattalarning ichki olamini baholashga harakat qiladilar.

Maktabgacha yoshda o‘zini anglash va baholash o‘quvchilarning rivojlanishini oshirish uchun juda muhim. Bu o‘quvchilar uchun eng asosiy bosqichlardan biri hisoblanadi. O‘quvchilarning o‘zlarini anglash va baholashda ularning rivojlanish darajasini aniqlash, ularning qobiliyatlarini tushuntirish, va ularning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Maktabgacha yoshda o‘zini anglash va baholash, har bir o‘quvchining hayotining eng katta bosqichi hisoblanadi. Bu davrda o‘quvchilar dunyo haqida ko‘proq tushunish, o‘z fikrini ifoda qilish va o‘zini rivojlantirishlari uchun o‘zining eng muhim paytlaridan biridir. Bu maqolada, bu mavzuga bag‘ishlangan ma’nomlarni va o‘z fikrlarimni izohlayman.

O‘qish davomida, o‘quvchilar o‘zlarining muvofiqlashuvlari, topshiriqlar va

sinflarda ishtirok etish orqali o'zlarining rivojlantirishlarini baholashlari lozim. Bu ularning o'zining qobiliyatlarini tushunish, o'zini baholash va o'zini yanada rivojlantirishlari uchun juda muhimdir.

Bog'cha yoshidayoq bazi bolalar xulq-atvorida yaratuvchanlik ayrim bolalarda buzg'unchilikka iste'molchilikka bo'lgan mayillar yorqin namoyon bo'ladi. Tarbiyachi va ota onalar bunday mayillarning tez payqab olish lozim. Chunki bu salbiy xususiyatlarning o'z vaqtida korreksiya qilish, ijtimoiy jihatdan qadirlanadigan ehtiyoj va motivlarni shakllantirish, bari bir bola uchun o'z-o'zini namoyon etishga sharoit yaratish imkoniyatining beradi. Oliy hissiyotlar 2-3 yoshdan boshlab shakllana boshlaydi. Oliy hissiyotlarga intellektual, estetik va axloqiy hissiyotlar kiradi. Bilish faoliyat jaroyonida yuzaga chiqadigon hissiyotlar intellektual hissiyotlar deyiladi. Bularga qiziquvchanlik, xayron bo'lish, yangilikdan zavqlanish, xushchaqchaqlik hissiy jarayonida namoyon bo'ladi. Atrof olam haqida to'g'ri tasavvurlarga ega bo'lgan bolalar predmetlarga ular uchun xos bo'lmagan belgilarni ado etishini yaxshi ko'rishadi.

Maktabgacha yoshidagi bolalarga ijtimoiy hayot ta'lablari, yaniy axloqiy meyyorlarni bajarish yoki bajarmaslikga bog'liq ravishda muayyan kechinmalar yuzaga keladi. Burch hissini ilk bor namoyon bo'lishi 4-5 yoshlarga to'g'ri keladi. Chunki bu davrda mavjud bilimlar, ko'nikma va malakalar asosida bolada axloqi o'ng shakllana boshlaydi. Chunki bu davirda bolalar kattalarning talablarining tushina boshlaydi va ularning hati harakati boshqalarni xulq atvoriga taqlid qila boshlaydi. Maktabgacha yoshida bolalar faxr va uyat kabi kechinmalar ham paydo bo'ladi. Faxr hissning paydo bo'lishi uchun bola ongida konkiret fazilatlar bilan atrofida gilarining ularga beradigon ijobiy bahosi; o'rtasida mavjud aloqadorlik haqida shakllangan tasavvurlar ichki asos bo'lib xizmat qiladi. Jumladan, 4-5 yoshli bolalar faoliyatning harxil turlarida erishadigon miqdori ko'rsatkichlar bilan birgalikda chiroyli raqisga tusha olish; tez chopa olish, ahloqiy xususiyatlar (chidam, diqqat), bilan ota onalar faxirlanadilar. Maktabgacha yosh davrining oxiriga kelib oliy hissiyotlar tobora ko'proq bola hulq-atvorining motivlariga aylanib boradi. Hissiyotlari vositasida bolalar jamiyatda o'rnatilgan estetik ahloqiy talablarga muvaffiq ravishda o'z xoxish istaklarida, xatti-harakatlarini boshqara boshlaydi.

O'quvchilarni anglash va baholashning xususiyatlari quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

1. O'quvchining ijtimoiy va tadbiri yo'nalishlariga qiziqishi: O'quvchilarning o'zlarini anglash va baholashda shakllantirish uchun ularning qiziqishlariga qarab, ularni tanish o'rganish va ularning qiziqishlarini qo'llash kerak.

2. Individual maslahatlashish: Har bir o'quvchi o'zining insoniy va o'qish xususiyatlari bo'ylab batafsil maslahatlashish uchun o'qituvchilar va maslahatchilar tomonidan kuzatilishi kerak.

3. Amaliyot va samaradorlik: O'quvchilarning o'zlarini anglash va baholash jarayonida amaliyotga asoslangan mashg'ulotlar va vazifalar muhimdir. Bu, ularning o'zlarini sinab ko'rish, o'rganish va o'zlashtirishlari uchun fursat beradi.

4. Ta'limiy maqbuliyatlar: O'quvchilar o'zlarini baholashda o'rganish joylarida qatnashishlari, ularning o'rganish ko'nikmalarini namoyish etishlari va talabalarning boshqa qatnashuvlar bilan munosabatlari ham ta'limiy maqbuliyatlarining muhim qismidir.

5. Boshqa jarayonlar bilan integratsiya: Maktabgacha yoshda o'zlarini anglash va baholash, o'quvchilarning boshqa talabalarga, o'qituvchilarga va ota-onalarga qo'shimcha yordam berish, o'quvchilarning o'zlarini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

6. Natijalarni boshqarish va maqbul qilish: O'quvchilarning o'zlarini baholash natijalarini yaxshi tahlil qilish, ularning muvaffaqiyatlarini ta'kidlash va ularning qo'llangan masalalarda yaxshi amal ko'rsatishlari muhimdir.

Bu xususiyatlar o'quvchilarning o'zlarini anglash va baholash jarayonida o'rganish va rivojlanishlariga yordam berish uchun muhimdir.

Maktabgacha yoshda o'zini anglash va baholash muhim jarayonlardan biridir. Bu jarayon, o'quvchining shaxsiy va o'z-o'zini tushunishini, rivojlanishini ta'minlaydi.

Umuman olganda, bolalar hayoti vaziyatlarga optimistik munosabatda bo'ladilar, ularga tetik, hayotdan mamnunlik kayfiyat ,emotsiya va hissiyotlarning ontogenezdagi rivojlanish qonuniyatlarning ,shunigdek shartlari va yosh xususiyatlarining hisobga olish bolalarda maktabga psixologik tayyorgarlikni shakllantirish imkonining beradi.

Maktabga psixologik tayyorgarlikning asosiy komponentlaridan biri emotsional tayyorgarlikdir.

Xulosa qilib aytganda maqolada ota- onalar va o‘qituvchilar uchun o‘quvchilarning o‘zlarini o‘rganish va rivojlantirish uchun qanday usullar mavjudligi haqida ma'lumotlar mavjud. Bundan tashqari, o‘quvchilar baholash jarayonida qanday yordam olishlari, ularning rivojlanish darajasini tushuntirish uchun nima qilishlari kerakligi to‘g‘risida ko‘rsatmalar berilgan. Maqola o‘quvchilarning o‘zlarini o‘rganish va rivojlantirish jarayonida o‘quvchilar, o‘qituvchilar va ota-onalar uchun juda foydali bo‘lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shamsidinovna, A. M. (2023, April). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA BERILADIGAN TA'LIM MAZMUNI. In E Conference Zone (pp. 22-25).
2. Adilova, M. (2023). THE PSYCHOLOGICAL EFFECT OF TRAPS IN THE SOCIAL NETWORK ON YOUTH MIND AND SPIRITUALITY. Open Access Repository, 4(2), 500-505.
3. Muratovich, M. E., Kurbon, O., & Shamsiyevna, A. M. (2022). Some features of the formation of mathematical representations in preschoolers in the process of familiarizing them with the size and shape of objects.
4. Umidjon, Y., & Madina, A. (2023, April). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLADA O 'ZINI-O 'ZI ANGLASHDA OILANING ROLI. In E Conference Zone (pp. 11-16).